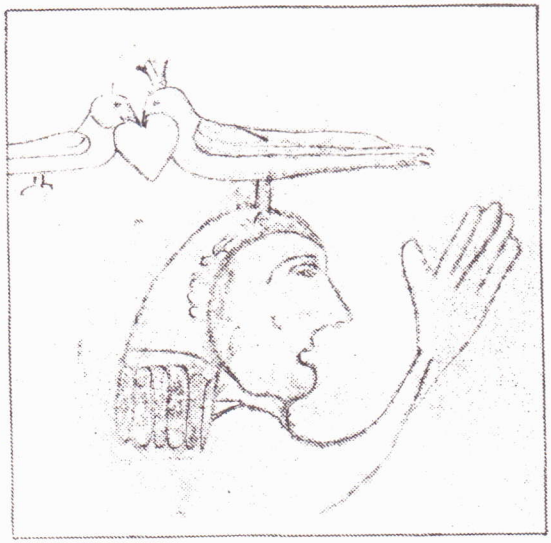

Tekening met rode verf - betekenis van de voorstelling niet duidelijk.
Kerk St.Jans Onthoofding, Gemert.

UNIEK TEKENINGETJE IN DE KERK 2

Zelden zijn er op een artikel in Gemerts Heem zoveel reakties binnengekomen als op het in het vorige nummer gepubliceerde "Een uniek tekeningetje in de Gemertse kerk". In deze vervolgpublikatie over het bewuste tekeninggetje zijn vier reakties bijeengebracht. Rian van Eenbergen-de Bok schenkt volop aandacht aan de muts. Jo van Schalen ziet een gelijkenis tussen de afgebeelde vogels en de bekende "koningsvogel" van de schutten. Joke v.d.Aa-Geerts en Dr. Ed. Loffeld verder zoeken naar verklaringen in Christelijke symboliek.
Naast deze schriftelijke reakties was er nog een heel bijzondere reaktie die binnen het kader van dit artikel niet onvermeld mag blijven. De tijdens de restauratie ontdekte en vervolgens ondergeschilderde tekening hebben we weer tevoorschijn gehaald zo deelde Deken van Oort mee aan de secretaris van de heemkundekring. Weekblad De Streek berichtte daarover in haar nummer van woensdag 1 juli 1981.

De muts..... (door Rian van Eenbergen-de Bok)

Ik heb het vermoeden, dat het hier gaat om een muts van het cornettype. Althans een voorloper ervan,want we spreken over een paar eeuwen geleden wanneer het het tekeningetje betreft. We zien bij deze muts een kapje met een brede kanten rand. Bij het cornettype komt de brede rand vrijwel uitsluitend voor aan de onderkant van de muts. Aan de zijranden van deze muts is een smallere kantversiering, die in plooitjes op liatondraad is vastgenaaid.Dit zien we heel vaag ook op de tekening in de St.Janskerk.Ik denk dat uit deze muts de kanten of gazen muts is ontstaan. Bij "onze" kanten muts loopt de vrij brede kant om de bol heen tot bij het voorhoofd, waar het geplooide kanten stukje zit.Het cornettype kwam een aantal jaren geleden nog voor in Twente en Cadzand. De muts

kornet

kanten muts

wordt nu nog gedragen in en rond Kampen.
Als men de achterstrook van de cornet uitspreidt, ziet men een prachtige met de hand gekloste kanten rand. Naar mijn mening hebben de vogels, die boven de tekening staan, daar iets mee te maken.
In de provincie Zeeland - en naar ik aanneem ook in Brabant - maakte men bij het maken van mutsen gebruik van Antwerpse kant. Hierin waren vaak religieuze motieven geklost. Zo b.v. de boodschap van de engel Gabriël aan Maria. Om het geheel wat te vereenvoudigen,werden Gabriël en Maria weggelaten.Wel werd de duif als symbool van de H. Geest bewaard. Later vervaagde de duif en leek de vogel meer op een kievit. Vandaar

dat we nu nog bij enige Zeelandse mutsen het kievitskant tegenkomen.
Bij diverse culturen komt het voor dat,wanneer ergens de nadruk op gelegd moest worden of de afbeelding was niet geheel duidelijk, een detail van de tekening nog eens extra vergroot werd afgebeeld. Nu heb ik het vermoeden dat dat bij deze tekening ook het geval is. Daarom denk ik dat de betekenis van de vogels (duiven?) ook in die richting gezocht moet worden. Wellicht dat de tekenaar een detail van zijn tekening wilde benadrukken en er de vogels extra bij heeft getekend.

Verband met de schutsgilden ? (door Jo van Schalen)

In de tekening bij het artikel van Henk Giebels in het vorige nummer van Gemerts Heem, viel mij, oud-koning van het Sint Antoniusgilde, onmiddellijk de sterke gelijkenis op met onze koningsvogel. Het kroontje, het halsbandje, het vleugelrelïef, de staart en de pootjes zijn in precies dezelfde stijl afgebeeld. Een andere merkwaardigheid in de tekening is de hartvorm, die is ontstaan door de twee vogels met de koppen tegen elkaar af te beelden. Een dergelijk hart komt n.l. ook voor op ons koningsvest in de vorm van een koningsschild.
Misschien is er verband, misschien ook helemaal niet, maar dát te kunnen vaststellen lijkt me alleszins de moeite van enig speurwerk waard.

Een religieuze voorstelling (door pater Dr. Ed. Loffeld)

Bij het openslaan van Gemerts Heem 1981- nr.2 trof mij meteen de afbeelding op blz. 33. Op het eerste gezicht leek het mij:

JEZUS, OPSTIJGEND UIT DE JORDAAN.
Zo ook op het tweede gezicht. In het evangelie volgens de apostel Johannes lees ik het verhaal over het doopsel door. Johannes de Doper (Hfdst. 1, 29-34). In vers 32: "Ik heb de Geest als een duif zien neerdalen uit de hemel en Hij bleef op Hem rusten". Hetzelfde verhaal bij Mattheus, 3,13-17; Marcus 1, 9-11; Lucas 3, 21-22.

De figuur heeft een biddende houding. Op het hoofd onmiskenbaar een vogel. (het lijken twee vogels met de kopjes tegen elkaar, waartussen een hart??)
Het moet wel een religieuze voorstelling zijn, gezien de plaats in een kerk; deze kerk is bovendien toegewijd aan Johannes de Doper.

Misschien kan de zaak nader worden bestudeerd aan de hand van een of ander iconographisch werk.

Christelijke symboliek (door Joke v.d. Aa-Geerts)

Mogelijk dat de hierna volgende citaten uit het boek: Christelijke symboliek en iconografie van Prof. Dr.J.J.M. Timmers met "het unieke tekeningetje in de kerk" in verband kunnen worden gebracht:
(pag.156) De Eendracht, Concordia,die vaak met de Vrede vereenzelvigd wordt, draagt te Amiens een olijftak; elders bijv. te Chartres, twee elkaar aanziende duiven. Betekent de Concordia vrede des harten, dan wordt zij voorgesteld door een persoon, die de handen vouwt voor een kruis (Auxerre, roosvenster). In latere eeuwen zal de Eendracht gesymboliseerd worden door twee in elkaar grijpende handen.
(pag.188) De pauw gold als zinnebeeld der onsterfelijkheid, omdat men aannam dat het vlees van deze vogel bestand was tegen bederf. Ook is hij soms, pikkend aan een druif of een kelk, op te vatten als symbool van de onvergankelijkheid van de ziel in het hemelse paradijs.